

Jerzy
Bartmiński

Stanisława
Niebrzegowska
Bartmińska

TEKSTOLOGIA

WYDAWNICTWO NAUKOWE PWN
WARSZAWA 2009

Spis treści

Wstęp	9
1. Ku tekstologii integralnej	11
1.1. Tekstologia i jej działy	11
1.2. Główne kierunki i szkoły badań nad tekstem	13
1.2.1. Sytuacja tekstologii polskiej	17
2. Tekst – dyskurs – komunikacja	22
2.1. Tekst a dyskurs – między działaniem a wytworem	22
2.1.1. Czym jest tekst?	22
2.1.2. Pojęcie tekstu w słownikach specjalistycznych i encyklopediach	24
2.1.3. Językowy obraz tekstu i potoczna wiedza o tekstach	25
2.1.4. Metafory pojęciowe tekstu	29
2.1.5. Czym jest dyskurs?	31
2.1.6. Dylematy współczesnego tekstologa	34
2.1.7. Tekstologiczna definicja tekstu	36
2.2. Tekst wobec innych jednostek języka	36
2.2.1. Poziom tekstowy w opisie języka	36
2.2.2. Tekst wobec systemu, normy i użycia	39
2.2.3. Tekst a wykrzyknienie i zawiadomienie	40
2.2.4. Tekst a zdanie – „tekst minimalny”	44
2.3. Tekst prototypowy	48
2.4. Wzorzec tekstu – tekstem	53
2.5. Hipertekst	62
2.5.1. Hipertekst – „wielotekst” nieliniowy	62
2.5.2. Tekst tradycyjny a hipertekst	68
2.6. Teksty multimedialne	71
2.7. Teksty kultury	72
2.8. Autonomia tekstu i problem intertekstualności	73
3. Tekst a wewnętrzne zróżnicowanie języka	76
3.1. Tekst a warianty języka	76
3.2. Tekst w ustnej i pisanej odmianie języka	78
3.2.1. Między mową a pismem	78
3.2.2. Prymat mowy żywej	79
3.2.3. Przykładowe teksty ustne i pisane	82
3.2.4. Opozycja czy skala ustności i literackości?	97

3.2.5.	Cechy tekstów ustnych – charakterystyka zbiorcza	99
3.2.5.1.	Dźwiękowość	99
3.2.5.2.	Gestywność	101
3.2.5.3.	Sytuacyjność	102
3.2.5.4.	Jednoczesność wymawiania i odbioru	104
3.2.5.5.	Dialogowość	104
3.2.5.6.	Swoiste ustne formy językowe	105
3.2.6.	Cechy tekstów pisanych – charakterystyka zbiorcza	106
3.2.6.1.	Grafizm	106
3.2.6.2.	Graficzne substytuty gestów („buźki”)	107
3.2.6.3.	Dekontekstualizacja	107
3.2.6.4.	Niejednoczesność nadawania i odbioru, pisania i czytania	108
3.2.6.5.	Zawieszenie dialogowości	108
3.2.6.6.	Swoiste pisane formy językowe	108
3.3.	Tekst a style językowe	110
3.3.1.	Podstawy teoretyczne opisu stylu	110
3.3.2.	Ile mamy stylów w języku polskim?	113
3.3.3.	Styl potoczny	115
3.3.4.	Styl artystyczny	116
3.3.5.	Styl urzędowy	118
3.3.6.	Styl naukowy	119
3.4.	Tekst wobec aktów mowy	121
3.4.1.	Akt mowy i jego aspekty	121
3.4.2.	Mówienie jako działanie	123
3.4.3.	Akty jawne i ukryte	124
3.4.4.	Typologia aktów mowy	126
3.5.	Tekst wobec gatunków mowy	128
3.5.1.	Gatunki mowy – miarą bogactwa kultury	128
3.5.2.	Gatunki mowy w edukacji szkolnej	131
3.5.3.	Gatunek jako przedmiot badań interdyscyplinarnych	132
3.5.4.	Teoria Stefanii Skwarczyńskiej	134
3.5.5.	W kręgu inspiracji Maxa Webera i Ludwiga Wittgensteina: ujęcie Stefana Sawickiego	134
3.5.6.	Koncepcja gatunków mowy Michaiła Bachtina	135
3.5.7.	Semantyczna koncepcja gatunków mowy Anny Wierzbickiej	136
3.5.8.	Gatunek jako „gramatyka literatury” według Michała Głowińskiego	138
3.5.9.	Gatunki mowy w opisie systematycznym	139
3.5.9.1.	Gatunki naukowe w opisie Jana Mistríka, Stanisława Gajdy i Aleksandra Wilkonía	139
3.5.9.2.	Gatunki folkloru w ujęciu Jerzego Bartmińskiego	140
3.5.10.	Kryteria opisu gatunku mowy	141
3.5.11.	Co o gatunkach mowy mówią schematy konotacyjne czasowników mówienia?	141
3.5.12.	Jakie cechy gatunków mowy są uwzględniane w definicjach leksykogra- ficznych?	144
3.5.13.	Przykładowe teksty zróżnicowane gatunkowo	146
3.6.	Intencja a funkcja tekstu	155
3.7.	Modalność wypowiedzi	170
3.7.1.	Między filozofią, logiką a lingwistyką	170

3.7.2. Modalność intencjonalna	171
3.7.3. Możliwości współwystępowania dwóch typów modalności	174
3.7.4. Sposoby wyrażania modalności w języku	174
4. Struktura i semantyka tekstu	177
4.1. Derywacja (tworzenie) tekstu	177
4.2. Metatekst i operatory tekstowe	186
4.2.1. Czym jest metatekst?	186
4.2.2. Typologia operatorów tekstowych	191
4.3. Operatory odnoszące się do przedmiotu: <i>typowy</i> i <i>prawdziwy</i>	196
4.4. Delimitacja tekstu	203
4.4.1. Względność granic i integralność tekstu	203
4.4.2. Rama tekstu	209
4.4.3. Tytuł tekstu	212
4.4.4. Początek i koniec tekstu	225
4.4.5. Akapit	240
4.5. Temat – remat	258
4.5.1. O czym się mówi i co się mówi w tekście?	258
4.5.2. Zapis tematu	258
4.5.3. Kierunki badań nad tematem	260
4.5.4. Rozczłonkowanie temat – remat i jego wykładniki	261
4.5.5. Testowanie podziału tematyczno-rematycznego	264
4.5.6. Pojęcie dynamiczności wypowiedzeniowej	265
4.5.7. Rozwijanie tematu w tekście	266
4.6. Pojęcie presupozycji i jej rola w komunikacji	268
4.7. Izotopia. Pary izotopyczne	273
4.8. Następstwo tematyczne w tekście	277
4.9. Spójność i integralność tekstu	282
5. Przekształcanie tekstu i działania na tekście	293
5.1. Wyciąg (ekscerpt)	293
5.2. Wybór słów kluczowych i indeksowanie	294
5.3. Plan tekstu – twórczy i odtwórczy (spis treści)	294
5.4. Nicowanie tekstu	299
5.5. Streszczanie	301
5.6. Dekompozycja i gniazdowanie	309
5.7. Transformacje	312
5.8. Parafraza i trawestacja	321
5.9. Adiustacja i korekta	329
6. Analiza i interpretacja	330
6.1. Problemy sporne i bezsporne	330
6.2. Analiza morfologiczna. Przykład <i>Pieśni o żołnierzu tułaczu</i>	331
6.3. Analiza kontekstualna. Przykład <i>Mojej ojczyzny</i> Norwida	338
6.4. Analiza integralna. Przykład <i>Desideraty</i>	348
Bibliografia	358